

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1821

Εἶναι γνωστή ἡ προσφορά τοῦ Ἁγίου Ὁρους στήν Παλιγγενεσία τοῦ Ἑθνους, μέ ποικίλους τρόπους, διά προσφορῶν, διά προσευχῶν, διά θυσιῶν, καί κυρίως διά μαρτύρων, καθῶς καί τά φοβερά δεινά τά ὁποῖα ὑπέστη γιά τήν συμμετοχή του στήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση.

Γιά αὐτό δέν θά ἀναφερθοῦμε γενικά στήν συμβολή αὐτήν, ἀλλά θά ἐξιστορήσουμε κάποιες εἰδικότερες πτυχές της, βασιζόμενοι κυρίως σέ δύο κείμενα τοῦ ἐκ Λέσβου Μοναχοῦ τῆς Μονῆς Κωνσταμονίτου Δοσιθέου¹, ὁ ὁποῖος ἔζησε ἀπό κοντά τά γεγονότα καί τά κατέγραψε ἀργότερα, μᾶλλον μεταξύ τῶν ἐτῶν 1830-1844, στό «*Νέον Ὑπόμνημα τῶν νεοφανῶν Ἱερομαρτύρων καί Ὀσιομαρτύρων, τῶν νῦν λαμπάντων Ἀγιορειτῶν Ὁσίων Πατέρων, κατά τήν Ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τῶν Ὀθωμανῶν θανατωθέντων*»², καί μία διήγησι ἡ ὁποία ἐξιστορεῖ γενικά τά γεγονότα³.

Ὁ Δοσιθεός ἀρχίζει τήν διήγησή του παρακαλῶντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς του ὡς ἑξῆς: «*ἵνα ἀνοίξητε μικρόν τοὺς αἰσθητοὺς καί νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, νά θρηνήσωμεν τοῦ Ἁγίου Ὁρους τήν ἐρήμωσιν, καθῶς τόν παλαιόν καιρόν ἐκλαυσαν οἱ Ἰσραηλιταί, καί ὁ Προφήτης Ἱερεμίας τήν πόλιν Ἱερουσαλήμ. Οὕτω καί ἡμεῖς τώρα νά θρηνήσωμεν τό Ἅγιον Ὁρος, τόν ἐπίγειον Παράδεισον*»⁴.

¹ Εὐχαριστοῦμε τήν Ἱερά Μονή Κωνσταμονίτου γιά τήν παραχώρησι τῶν δύο κειμένων, πού ἔχουν καταγραφῆ στόν βομβύκινο δερματόδετο Κώδικά της ὑπ' ἀρ. 107, διαστάσεων 30X24 ἐκ., ἀπό τόν μοναχό Δοσίθεο ἀπό τήν Λέσβο, τοῦ ἔτους 1855, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει κατά βάσιν πανηγυρικά κείμενα (λόγους) γιά τόν προστάτη τῆς Μονῆς ἅγιο Πρωτομάρτυρα Στέφανο.

² Τό Ὑπόμνημα καταλαμβάνει τίς σελίδες τοῦ Κώδικα τῆς Μονῆς 169-192. Ἔχει δημοσιευθεῖ μέ παραλείψεις ἀπό τόν Ἰωάννη Μαμαλάκη, «*Δοσιθέου Κωνσταμονίτου Νέον ὑπόμνημα τῶν νεοφανῶν Ἱερομαρτύρων καί ὀσιομαρτύρων*», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 46 (1963), 332-342.

³ Ἡ διήγησι αὐτή ἔχει δημοσιευθεῖ ἀπό τόν Ἰωάννη Μαμαλάκη, «*Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους ἐν καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821*», *ΕΕΦΣ ΑΠΘ* 7 (1956), σσ. 217-237.

⁴ Ἰ. Μαμαλάκη, *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὁ.π., σ. 224.

Ἡ Ἐπανάσταση στό Ἅγιον Ὄρος εἶναι στενά συνδεδεμένη μέ τό πρόσωπο τοῦ ἐκ Σερρών ἐμπόρου καί τραπεζίτη Ἐμμανουήλ Παππᾶ, τοῦ ἄρχοντα Μανολάκη, ὅπως τόν ὀνομάζει ὁ Δοσίθεος, ὁ ὁποῖος καταφθάνει στό Ὄρος ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη γιά νά ὀργανώσει τήν ἐξέγερση τῆς Μακεδονίας, κατὰ τόν Φεβρουάριο τοῦ 1821, κομίζοντας χρήματα ἀπό τήν προσωπική του περιουσία καί ὄπλα γιά τίς ἀνάγκες τοῦ ἐγχειρήματος. Ἀρχικά πῆγε στήν Μονή Μεγίστης Λαύρας καί στήν συνέχεια στήν Μονή Ἰβήρων, ὅπου εἶχε ἐπαφές μέ τόν Νικηφόρο Ἰβηρίτη, πού ἐπρόκειτο νά γίνει στενός συνεργάτης του στό ἐγχείρημα τῆς Ἐπαναστάσεως. Τελικά ὄρισαν ὡς κέντρο διαμονῆς τους τήν Μονή Ἐσφιγμένου, ἡ ὁποία θά λέγαμε ὅτι ἦταν κατά κάποιον τρόπο τό Κέντρο Ἐπιχειρήσεών τους. Οἱ λόγοι τῆς ἐπιλογῆς της ἦταν ἀφ' ἑνός ἡ στρατηγική θέση της κοντά στόν λαμό τῆς χερσονήσου τοῦ Ἅγίου Ὄρους καί σέ παραλιακό σημεῖο, πού παρείχε εὐκόλη πρόσβαση ἀπό θαλάσσης, ἀφ' ἑτέρου ἡ σχέση στενῆς φιλίας ἀνάμεσα στόν Ἡγούμενο της Εὐθύμιο καί στόν Ἐμμανουήλ Παππᾶ.

Τότε φάνηκε, σύμφωνα μέ τήν ἐξιστόρηση τοῦ Δοσιθέου, «*σημεῖον μέγα ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ τήν τρίτην ὥραν τῆς νυκτός, εἶχε δηλαδή ἡ Σελήνη ὀλόγυρα τούς σταυρούς, οἵτινες ἐδηλοῦσαν καί ἐφανέρωναν βέβαια τήν θλίψιν ὅπου ἐμελλε νά δοκιμάσῃ τό γένος τῶν χριστιανῶν*»⁵.

Στό ἴδιο διάστημα, ὁ ἡγεμόνας τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσοῦφ μπέης, γιά νά ἀποτρέψει τήν ἐξέγερση, συλλαμβάνει τοὺς προκρίτους τῶν χωριῶν τῆς Χαλκιδικῆς, τοὺς οἰκονόμους τῶν ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν καί ἀρκετοὺς ἀπό τοὺς ἐξέχοντες πολίτες τῆς Θεσσαλονίκης, καί τοὺς ἐγκλείει στίς φυλακές ὡς ὀμίρους. Αὐτοὶ ἀναδείχθηκαν οἱ πρῶτοι μάρτυρες πού προσέφερε τό Ἅγιον Ὄρος στήν Ἐπανάσταση, ἀφοῦ ἀργότερα, ἐφονεύθησαν.

Ὅπως ἀναφέρει ὁ Δοσίθεος, «*...τότε λοιπὸν ὅσοι Γέροντες καλόγηροι εὐρέθησαν ἔξω τοῦ Ἅγίου Ὄρους εἰς τὰ καλογερικά μετόχια, ὅλοι ὁμοῦ ἐφυλακώθησαν εἰς τὸ κάστρον τῆς Θεσσαλονίκης, προτοῦ νά ἔλθῃ ὁ ἡγεμὼν Ἀμποῦτ Ρομποῦτ Πασιάς εἰς Κασσάνδραν, ὁμοῦ μέ πολλοὺς ἄλλους προεστοὺς τῶν χωριῶν, ὅπου τοὺς εἶχον οἱ Θεσσαλονικεῖς Ἀγαρηνοὶ εἰς τήν φυλακὴν, τοὺς ὁποῖους ὅλους τότε ἐθανάτωσαν ὁμοῦ μέ τοὺς καλογήρους*»⁶. Ἡ πληροφορία αὐτή εἶναι γνωστή ἀπό πολλές πηγές, ὅπως ἀπό τὰ Ἀμερικανικὰ Ἀρχεῖα τῆς ἐποχῆς, πού ἐγραφαν: «*...Οἱ ὄμηροι πού συγκέντρωσε ὁ μουτεσελίμης Γιου-*

⁵ Διήγησις περὶ Ἅγίου Ὄρους, ὁ.π., σ. 228.

⁶ Διήγησις περὶ Ἅγίου Ὄρους, ὁ.π., σ. 229.

σουφ μπένς, μόλις έξερράγη ή επανάστασις στίν Χαλκιδική και έφυλάκισε στίν Θεσσαλονίκη, εἶχαν ανέλθει σέ 1700 και προέρχονταν από τήν Χαλκιδική, τὰ Άγιορείτικα μετόχια και τήν Θεσσαλονίκη»⁷.

Ὁ Δοσιθέος μᾶς ἐξιστορεῖ πρῶτο τό μαρτύριο τοῦ «ἐν Ἱερομονάχοις ἀγίου Βενεδίκτου» ἀπό τέσσερις μοναχοῦς τῆς Ἱ. Μονῆς Κωνσταμονίτου πού υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο. Ὁ Βενέδικτος προερχόταν ἀπό τό χωριό Ἐξοβα Σερωῶν, τήν σημερινή Δάφνη, και εἶχε ἐγκαταβιώσει νέος, μαζί με τόν πατέρα του στό Κοινόβιο τοῦ Κωνσταμονίτου. Ὑπηρετήσε μέ θειο ζῆλο στά διακονήματα τῆς Μονῆς και ὅταν ἐφθασε σέ μεγαλύτερη ἡλικία, και ἦταν πλέον δοκιμασμένος μοναχός, ἔλαβε και τό ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης. Αὐτός λοιπόν παρέστη ἀνάγκη νά σταλῆ στό μετόχι τῆς Μονῆς στίν περιοχί τῆς Καλαμαριάς, μαζί μέ ἄλλους Κωνσταμονίτες ἀδελφούς, γιά κάποια μυστική και ἐξαιρετικά ἐπείγουσα ὑπόθεση. Ὅταν ξέσπασε ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση, οἱ ἄλλοι πατέρες ἐφυγαν ἀπό τό Μετόχιο, ἐνῶ ὁ Βενέδικτος συνελήφθη ἀπό τοὺς Ὀθωμανοὺς και σύρθηκε δέσμιος στίν Θεσσαλονίκη, μαζί μέ ἄλλους μοναχοὺς τῶν ἄλλων Μετοχίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἐκεῖ, ἀφοῦ υπέμεινε πολλές θλίψεις, ἀποκεφαλίστηκε στίς 12 Ἰουνίου τοῦ 1821, «μέ πολλοὺς και ἄλλους προεστῶτας ἀπό τὰ ἔξωθεν χωρία τῆς Θεσσαλονίκης, τοὺς ὁποίους χριστιανούς, ἄλλους μέν ἐφοῦρκισαν⁸ οἱ ἀσεβεῖς, και ἄλλους ἔκοπαν τὰς κεφαλὰς»⁹. Ὁ Δοσιθέος ἀναφέρει ἕνα θαῦμα πού ἐγινε σέ αὐτοὺς τοὺς μάρτυρες: «τὴν νύκτα ἐκείνην ἐφαίνετο ἀπάνωθεν ἐκείνων τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων, σταυρός ἀστράπτων ὡσάν τόν ἥλιον. Τοῦτο τό θαῦμα βλέποντες οἱ στρατιῶται ὅπου ἦσαν διωρισμένοι νά φυλάττουν τήν νύκτα τὰ λείψανα ἐθαύμαζον· ὅθεν μὴ δυνάμενοι νά σκεπάσουν τό θαυμάσιον αὐτό, τό ὠμολόγησαν οἱ ἴδιοι εἰς τοὺς παρευρεθέντας τότε χριστιανούς»¹⁰. Γιά αὐτό τόν λόγο ἔδωσε ἡ τουρκική ἐξουσία τήν ἄδεια στοὺς χριστιανούς και «ἔθαψαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀδίκως θανατωμένα λείψανα τῶν χριστιανῶν»¹¹.

Ἐνα σημαντικό περιστατικό ἐπρόκειτο νά γίνει ἡ ἀφορμή τῆς ἐνεργοῦ ἀναμείξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους στά τῆς Ἐπαναστάσεως: μπροστά ἀπό τήν Ἱερά

⁷ Ι. Κ. Βασδραβέλλη, «Ἱστορικὲς πληροφορίες, κουρσάρικα, κλέφτικα και δημοτικὰ τραγούδια τῆς Χαλκιδικῆς», *Χρονικὰ τῆς Χαλκιδικῆς* 2 (1961), σ. 141.

⁸ Ἠλαδὴ ἐκρέμασαν.

⁹ Δοσιθέου Κωνσταμονίτου, *Νέον ὑπόμνημα τῶν νεοφανῶν ἱερομαρτύρων και ὀσιομαρτύρων*, σ. 178.

¹⁰ Δοσιθέου Κωνσταμονίτου, ὁ.π.

¹¹ Δοσιθέου Κωνσταμονίτου, ὁ.π.

Μονή Ξηροποτάμου, δηλαδή στην θάλασσα περιοχή της Δάφνης, Ύδριώτες αγωνιστές, υπό τον Καπετάν-Κανέλο, έκαψαν μία τουρκική φρεγάδα¹². Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα στο πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου ο Όθωμανός Διοικητής της Θεσσαλονίκης Γιουσούφ μπέης να διατάξει τους διοικητές της Καλαμαριάς και της Παζαρούδας¹³ να εισβάλουν στην Χαλκιδική και στο Άγιον Όρος με τριακόσιους στρατιώτες.

Η είδηση αυτή προκάλεσε πανικό και οδήγησε τους Άγιορείτες σε βεβιασμένες ενέργειες, «χωρίς να σκεφθούν και να βαθύνουν εις τό τέλος των πραγμάτων, και τό συμφέρον του Αγίου Τόπου αυτούτου, όπου έφυλάχθη τόσους αιώνας από της αιχμαλωσίας των πειρασμών», όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Δοσίθεος¹⁴.

Καθώς επίσης οι Άγιορείτες πληροφορούνται ότι ο Πολύγυρος, ο Λογκός¹⁵ και η Κασσάνδρα «έσίκωσαν τὰ άρματα», άποφασίζουν και αυτοί να διανοίξουν την τάφρο στον Πρόβλακα, δηλαδή στην περιοχή των σημερινών Νέων Ρόδων, όπου άνοιχθηκε και η διώρυγα του Ξέρξη, και να προτάξουν εκεί αντίσταση, συμπαραστατούμενοι από θαλάσσης με τὰ ήδη ένοικιασθέντα ψαριανά πλοία. Η περιοχή αυτή ήταν κατάλληλη για άμυνα, καθώς είναι τό στενότερο σημείο εισόδου της Άθωνικής Χερσονήσου. Διά τούτο άποφασίζει η Κοινότης όλες οι Ίερές Μονές να συνεισφέρουν αναλογικά σε τρόφιμα και εργαλεία. Η τροφοδοσία άρχίζει την 28η Άπριλίου.

Στό πρώτο είκοσαήμερο του Μαΐου, άφου οι Έλληνες φονεύουν η εκδιώκουν τους λιγιστούς Τούρκους της υπαίθρου Χαλκιδικής, προχωρούν προς την Θεσσαλονίκη. Ο ένθουσιασμός και η πίεση των γεγονότων συνεπαίρνουν και τους Άγιορείτες, οι όποιοι σε ειδική τελετή στό Πρωτάτο, ανακηρύσσουν τόν Έμμανουήλ Παππᾶ άρχιστράτηγο της Μακεδονίας και κηρύττουν την έναρξη της Έπαναστάσεως, άφου πρώτα συνέλαβαν τόν Τούρκο διοικητή και τόν ένέκλεισαν στην Μονή Κουτλουμουσίου. Τό γεγονός ότι δέν τόν έφόνευσαν έπαιξε σημαντικό ρόλο άργότερα για να φανούν οι Τούρκοι λιγότερο σκληροί, όταν θά άποτύχει η Έπανάσταση. Ο Άρχων, όπως ονόμαζαν οι Άγιορείτες τόν Έμμανουήλ Παππᾶ, στρατολογεί μοναχούς και λαϊκούς, και προχωρεί έκτός Αγίου Όρους για την φύλαξη της γραμμής Ρεντίνας-Σερρών. Ο Δοσίθεος περιγράφει ως έξης τό ξεκίνημα αυτό: «Έξεστράτευσε λοιπόν ο

¹² Διήγησις περι Άγιου Όρους, ό.π., σ. 229.

¹³ Σημερινή Απολλωνία, στην περιοχή της λίμνης Λαγκαδά.

¹⁴ Διήγησις περι Άγιου Όρους, ό.π., σ. 229.

¹⁵ Σιθωνία.

έκλαμπρότατος εκείνος Ἄρχων Μανολάκης μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, πεζοὺς καὶ καβαλαραίους, καὶ μὲ φλάμπουρα. Καὶ κατ' ἀρχὰς ὤρμησαν πρὸς τοὺς Σταγειρίτας¹⁶ καὶ ἦτον μετὰ τὴν συνοδίαν αὐτοῦ τότε ζηλωτῆς καὶ ὑπέρμαχος πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ ἅγιος Μαρωνείας Κωνστάντιος λεγόμενος· εἶτα ὁ ἐξοχώτατος ἄρχων ἱατρὸς Εὐάγγελος μετὰ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, καὶ μὲ πατιέρας¹⁷, ὡς ἔθος εἶναι εἰς τὰ στρατεύματα»¹⁸. Ἄλλοι σημαίνοντες Ἄγιορείτες πού συμμετείχαν ἐνεργά στὰ στρατεύματα τοῦ Ἐμμανουὴλ Παππᾶ ἦταν ὁ Θεόφιλος Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Βατοπαιδίου, Ἡσαΐας Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Κουτλουμουσίου, «ὅστις ἐπροπορεύετο μὲ πολλοὺς στρατιώτας καὶ παραγιάκια», ὁ Ναθαναὴλ Προηγούμενος τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, καὶ ὁ Καθηγούμενος τῆς Μονῆς Ἐσφιγμένου Εὐθύμιος¹⁹, ἐπιστήμιος φίλος τοῦ Ἐμμανουὴλ Παππᾶ.

Ἡ μάχη στὴν ὁποία κρίθηκε ἡ Ἐπανάσταση τῆς Χαλκιδικῆς καὶ στὴν ὁποία ἔλαβαν ἐνεργὸ μέρος οἱ Ἄγιορείτες, ἔγινε στὰ στενὰ τῆς Ρεντίνας, τοῦ Ἐγρί-μπουτζιάκ ὅπως λεγόταν τότε στὰ τουρκικά ἢ περιοχί, τὴν 15η Ἰουνίου 1821. Ἐκεῖ ὁ στρατὸς τοῦ Παππᾶ βρέθηκε ἀντιμέτωπος μετὰ τὸν ὑπέρτερο τακτικὸ τουρκικὸ στρατὸ τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ, πού ἐξεστράτευε πρὸς καταστολὴν τῆς Ἐπαναστάσεως στὴν Πελοπόννησο. Ὅπως ἦταν φυσικό, μπροστὰ στὴν ὑπεροπλία καὶ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἰππικοῦ τοῦ Μπαϊράμ, οἱ μαχητῆς τοῦ Παππᾶ διελύθησαν, κερδίζοντας τὴν σωτηρία τους, ὅσοι ἐπέζησαν, μετὰ τὴν φυγὴ στὰ βουνά.

Ἕνας Χαλκιδικιώτης αὐτόπτης τῶν γεγονότων, ὁ γέρο-Ἀργυρός, περιγράφει στὴν διήγησή του ὡς ἐξῆς τὰ τῆς μάχης: «*Στὸ Γκριμποτζιάκι λοιπὸν ἀντικρήσθηκαν πρώτη φορὰ μὲ τὰ σωστὰ Τούρκοι καὶ χριστιανοί. Ζῆλον καὶ ὀρμὴ ἐτοῦτοι εἶχαν πολὺ, γιὰ νὰ κομματιάσουν τοὺς τυράννους τους, ἀλλὰ οὔτε ἄρματα εἶχαν καλὰ καὶ πολλὰ οὔτε γυμνασμένοι ἦταν στὴν τέχνη τοῦ πολέμου, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οὔτε οἱ καπετανεῖοι ἐγνώριζαν ἀπὸ πόλεμον καὶ δὲν ἐμποροῦσαν νὰ τοὺς κρατήσουν σὲ τάξη καὶ ὑποταγὴ, καὶ κάθε ἕνας γιὰ νὰ δοξάσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἔκαμε παλληκαριές, εἶναι ἀλήθεια, ἀλλ' ὅταν ἄνοιξε περισσότερο ὁ πόλεμος καὶ χύθηκεν ἐπάνω σ' αὐτοὺς ἡ καβαλαρία τοῦ*

¹⁶ Ἐννοεῖ Ὀθωμανοὺς ἀπὸ τὴν περιοχί τῆς σημερινῆς Στρατονίκης, πού ἦταν ἐγκατεστημένοι στὰ λεγόμενα Μαντεμοχώρια, γιὰ τὴν ἐξόρυξη τῶν μεταλλευμάτων ἀπὸ τὰ ἐκεῖ μεταλλεῖα.

¹⁷ Διπλαδὴ σημαῖες.

¹⁸ *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὅ.π., σσ. 230-231.

¹⁹ *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὅ.π., σ. 231.

έχθρου και άρχισε να τους θερίζει, τότε έτρεξαν να φύγουν και οι Τούρκοι τους πήραν κατά πόδι κυνηγώντας...»²⁰.

Ο Έμμανουήλ Παππᾶς διασώζεται στην Κασσάνδρα, τῆς ὁποίας ὀργανώνει τὴν ἄμυνα στὸ διατείχισμα μετὰ τὸν ἰσθμὸ. Ἀπὸ ἐκεῖ μαζί με τὸν Νικηφόρο Ἰβηρίτη ἔρχεται στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου σὲ Σύναξη ἀποφάσισαν νὰ ἀνοίξουν τὸ χαντάκι τῆς Ἱερισσοῦ, δηλαδὴ τὸν Πρόβλακα. Ἀφοῦ ὁ Έμμανουήλ Παππᾶς ὀργάνωσε τὴν ἄμυνα καὶ διοίκηση τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐπέστρεψε πάλι διὰ θαλάσσης στὴν Κασσάνδρα.

Μετὰ τὶς μάχες τῆς Ρεντίνας καὶ τῶν Βασιλικῶν, οἱ Τούρκοι, τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι, ἐφορμοῦν καὶ λεηλατοῦν, καταστρέφοντας καὶ καίγοντας τὰ χωριά, φονεύοντας ταυτόχρονα ὄσους ἐκ τῶν χριστιανῶν προοφθάνουν. Ἀνάσχεση τῆς καταδίωξης καὶ ἀπώθηση τῶν Τούρκων πραγματοποιεῖται μετὰ τὴν ἐπιτυχή ἀντίσταση στὴν Λιαρίγκοβη (Ἀρναία) τῶν Χριστοδοῦλου, σεργάρη Ἁγίου Ὁρους, καὶ Χατζῆ παππᾶ Ἰγνατίου, ἀρχηγοῦ τῶν κελλιωτῶν Ἁγίου Ὁρους.

Ἐνῶ ὁμως αὐτὰ συνέβαιναν στὸ Ὅρος, ἔρχεται στὴν Θεσσαλονίκη εἰδικὸς στρατιωτικὸς ἀπεσταλμένος ἐκ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὁ Μεχμέτ Ἐμὶν Ἀβδουλλάχ πασᾶς, μετὰ ἐντολὴ νὰ καταστείλει τὴν ἐπανάσταση στὴν Χαλκιδική. Ὁ Ἐμὶν ἦταν ἐξωμότης γεωργιανῆς καταγωγῆς, υἱὸς Ὁρθοδόξου ἱερέως ἀπὸ τὴν Ἄμπχαζία, τὸν ὁποῖο εἶχαν ἀπαγάγει σὲ νεαρὰ ἡλικία καὶ πωλίσει στοὺς Τούρκους, ὅπου ἐξισλαμίστηκε. Τὴν 2α Νοεμβρίου ἐξαπέλυσε γενικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξεπύρθησε τὴν Κασσάνδρα, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει ὀλοσχερῆς σφαγὴ, πυρπόληση καὶ καταστροφή. Ὁ Παππᾶς διεσώθη στὸν Ἄθωνα. Λίγο μετὰ τὴν ἀφίξί του ἐκεῖ, ὁ Έμμανουήλ ἀνεχώρησε μαζί με τὸν Νικηφόρο Ἰβηρίτη γιὰ τὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, καθὼς θεωροῦσαν πλέον μάταιη κάθε προσπάθεια ἄμυνας. Στὸν δρόμο πρὸς τὴν Ὑδρα πέθανε ἀπὸ τὴν λύπη του καὶ ἐτάφη στὸ νησί.

Μετὰ τὴν ἔκβαση αὐτῆν τῶν πραγμάτων, μεγάλο μέρος τῶν Ἄγιορειτῶν ἔφυγαν μαζί με τὰ σημαντικότερα κειμήλια στὰ νησιά Σκόπελο, Σκιάθο, Ψαρά, Ὑδρα, στὴν Πελοπόννησο, ἢ ἀκόμη καὶ στὴν Εὐρώπη. Ὅσοι ἔμειναν ἀποφάσισαν νὰ ζητήσουν ἀμνηστία. Ἐστάλησαν τότε ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Ὁρους οἱ Ἀντιπρόσωποι τῶν Μονῶν Χιλανδαρίου, Δοχειαρίου καὶ Φιλοθέου, φέροντας μαζί τους τὸν Ζαμπίτη τοῦ Ἁγίου Ὁρους Χαλῆλ μπέη καὶ τοὺς μουχτάρηδες²¹ τῶν χωριῶν ποὺ εἶχαν καταφύγει στὸ Ὅρος. Ὁ πασᾶς τοὺς δέχθηκε καὶ τοὺς

²⁰ Βλ. «Ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1821», *Χρονικὰ τῆς Χαλκιδικῆς* 1 (1961), σ. 19.

²¹ Δημογέροντες.

διαβεβαίωσε να μὴ φοβοῦνται. Μετὰ τὴν δὴλωση ὑποταγῆς, μετακινήθηκε πρὸς τὸ Ὅρος καὶ στρατοπέδευσε στὰ σύνορα, στὸ μετόχι τῆς Χιλανδαρίου, στὴν Κομίτσα (περιοχὴ Ἱερισσοῦ), ὅπου πέρασε τὸν χειμῶνα. Ἀπὸ ἐκεῖ πρόσταξε νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ Ὅρος ὅλοι οἱ κοσμικοί, ποὺ εἶχαν καταφύγει γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴς σφαγές, καὶ νὰ παραδώσουν οἱ Μονές καὶ οἱ μοναχοὶ τὸν ὄπλισμό. Ἐνῶ ἀρχικά ὁ Ἐμὴν Ἀβδουλλάχ φαινόταν μειλίχιος καὶ γλυκὺς, μόλις κατάλαβε ὅτι δὲν ὑπῆρχαν πλέον στρατεύματα γιὰ νὰ ἀντισταθοῦν, μεταβλήθηκε σὲ ἄγριο θηρίο: συνέλαβε δώδεκα Ἐπιτρόπους τῶν Ἀγιορειτικῶν Μονῶν καὶ τοὺς ἔστειλε ὀμίρους στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐπέβαλε ὑπέρογκα ποσά ὡς τιμωρία στοὺς Ἀγιορεῖτες, τὰ ὁποῖα καταχρέωσαν τὴς Μονές γιὰ μία δεκαετία καὶ εἶχαν δυσβάστακες οικονομικὲς συνέπειες²².

Τὸ χειρότερο ὅμως ποὺ ἔκανε ἦταν ὅτι «εὐθύς ἐγένευσεν ὅλα τὰ εὐαγῆ καὶ ἱερά καταγῶγια καὶ ἅγια Μοναστήρια ἀπὸ ἀτάκτους, ἀχρεῖους καὶ κακίστους στρατιώτας, τῶν ὁποίων αἱ κακίαι δὲν γράφονται ὅλαι καταλεπτῶς διὰ τὸ ἀδύνατον ὅσας μετεχειρίσθησαν. Μῆτε αὐτοὺς τοὺς θεῖους ναοὺς ἀφῆκαν οἱ ἀσεβεῖς, χωρὶς νὰ τοὺς βεβηλώσουν καὶ νὰ τοὺς μολύνουν, διαφθείραντες τὰς ἱστορίας των²³. Τότε λοιπὸν κατ' ἀρχάς τῶν τοσοῦτων δεινῶν, πολλοὶ καλόγηροι καὶ κοσμικοὶ ἐθανατώθησαν ἀναίτιως ὑπὸ τῶν ἀχρεῶν ἐκείνων στρατιωτῶν, καὶ πολλὰ παιδία ἐσκληρώθησαν. Ὅσα δὲ κακὰ ἔγιναν τότε εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀπὸ τὰ στρατεύματα δὲν γράφονται καταλεπτῶς», ἔγραφε ὁ Δοσίθεος²⁴.

Σὲ δημοσιευμένη ἐνθύμησι ἀναφέρεται «... λοιπὸν εἰς τόσον διάστημα καιροῦ τὰ κακὰ ὁποῦ ἐκάμασι γλῶσσα ἀνθρώπου νὰ τὰ εἰπῆ εἶναι ἀδύνατον, ἀφίνω νὰ λέγω πῶς ἐκαίγασι τοὺς παπάδες μὲ πυρωμένα σίδερα καὶ μὲ λάδι τοὺς ἐξοματουῦσασι, καὶ λέγω διὰ τὰ ὅσα ἐκάμασι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ... ἐπέρνασι τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ στρωσίδια τῆς ἀγίας Τραπεζῆς καὶ τὰ ἐκάμασι φορέματά τους, ἀσπμῆνια δισκάρια ... τὰ ἐπήρασι καὶ ἐτινάξασι τὰ βρωμερὰ τους τζμπούκια...»²⁵. Καὶ στὴν διήγησή του ὁ γερο-Ἀργυρὸς γράφει: «... Μὰ καὶ τὰ μοναστήρια δὲν ἐτράβιζαν λιγώτερα μὲ τὸ ἀσκέρι ποὺ ἄφησεν ἐκεῖ ὁ Λομποῦτ πασᾶς. Κατατυραννοῦσαν καὶ αὐτοὶ τοὺς πατέρας παίρνοντας χρήματα καὶ

²² Γιὰ αὐτὲς βλ. Θεόκτιστος Δοχειαρίτης καὶ Κοσμῆς Σιμωνοπετρίτης, «Οἱ οικονομικὲς συνέπειες τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ του στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821», *Τὰ Οἰκονομικά τοῦ Ἁγῶνα - Ἡ ἐπίτευξη καὶ ἡ ἀναγνώριση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας*, Θ' Διεθνὲς Συνέδριο τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ὑπὸ διημ.).

²³ Ἀπλάδι τὴς τοιχογραφίης τους.

²⁴ *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὁ.π., σσ. 234-235.

²⁵ Ἀλεξ. Δημητριάδης, *Τυπικά*, τ. γ', Πετρούπολη 1917, σ. 509.

ζημιώνοντας με πολλούς άλλους τρόπους. Και εκεί ακόμη έχάθηκαν για την χριστιανοσύνη κάμποσες άθώες ψυχές ...»²⁶.

Πρίν την Έπανάσταση βρισκόνταν στό Όρος τρείς με πέντε χιλιάδες άνθρωποι. Μετά τὰ δεινά πού συσσώρευσε ή παρουσία τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, δέν ἔμειναν οὔτε πεντακόσιοι.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴν Μονὴ Σίμωνος Πέτρας ἠγούμενος ἦταν ὁ ἐκ Τριπόλεως Διονύσιος, ὁ ὁποῖος προερχόταν ἀπὸ τὴν Σκίτη τῆς Ἁγίας Ἄνας²⁷ καὶ ἦταν ὑποτακτικός τοῦ πρώην Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας Θεοφάνους, ἑνὸς ἁγίου ἀρχιερέως, πού συναισθανόμενος τὸ βάρος τῆς ἀρχιερωσύνης εἶχε ἀφίσει τὴν μητρόπολή του γιὰ νὰ ζήσει ὡς ἀπλὸς μοναχὸς στό Ἅγιον Όρος. Καθὼς ἡ Σιμωνόπετρα ὑπέφερε μέχρι τότε ἀπὸ λειψανδρία, εἶχαν φροντίσει γιὰ τὴν ἐπ'ἀνδρωσὶ τῆς ὁ Μητροπολίτης Θεοφάνης καὶ ὁ τότε ἐφησυχάζων στό Ἅγιον Όρος Πατριάρχης ἱερομάρτυς Γρηγόριος Ε΄, ἐνεργῶντας γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴν ἠγεμονία ὁ Διονύσιος. Προσπαθῶντας αὐτὸς νὰ ἀνορθώσει καὶ οἰκονομικῶς τὴν Μονή, ταξίδευσε ἥδη ἀπὸ τὸ 1819 στό σημαντικὸ καὶ πλούσιο μετόχι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πού εἶχε ἡ Σιμωνόπετρα στό Βουκουρέστι τῆς Ρουμανίας. Ἐκεῖ ὅμως θὰ βρεθεῖ μέσα στὴν δίνη τῶν γεγονότων στὶς ὑπερδυναμίες ἠγεμονίες, ὅπου ἡ Έπανάσταση καταπνίγηκε, κατὰ τὴν ὁποία διμεύθηκαν προσωρινὰ καὶ τὰ ἀγιορειτικὰ μετόχια τῆς Ρουμανίας²⁸.

Τὴν διοίκηση τῆς Σιμωνόπετρας, μετὰ τὴν φυγὴ τοῦ Διονυσίου, ἀσκοῦσαν τότε ἐπιτροπικῶς οἱ Γέροντες Ζωσιμᾶς καὶ Ἰωάσαφ²⁹. Ὁ ἠγούμενος Διονύσιος ἐγκλωβίστηκε στὴν Ρουμανία, συρόμενος ὡς αἰχμάλωτος ἀπὸ κριτηρίου εἰς κριτήριο, ὅπως ἀναφέρει σὲ δραματικὴ ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Ἁγίου Όρους στὴν Κωνσταντινούπολη³⁰. Οἱ προεστώτες τῆς Σιμωνόπετρας, με ἐπικεφαλῆς τὸν μοναχὸ Ἰωάσαφ, ἀφοῦ συγκέντρωσαν ἅγια λείψανα, σκεύη, ἄμφια καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμο ὑπῆρχε, ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν ἐλεύθερη Ὑδρα, ὅπου τὰ ἀσφάλισαν σὲ μοναστήρι, μέχρι νὰ εἰρηνεύσει ἡ κατάστασι τὸ 1830³¹. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησι τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδος ἐκποίησε κατὰ

²⁶ Ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1821, ὁ.π., σ. 22.

²⁷ Κῶδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σ. 86.

²⁸ Κῶδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σσ. 86-87.

²⁹ Κῶδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σ. 87.

³⁰ Βλ. Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Λαζαρίδου), Ἔγγραφα τοῦ Ἁγίου Όρους τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐπανάστασως 1821-1830, τ. Α΄. Ἀθῆναι 1966, σ. 117-118.

³¹ Κῶδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σσ. 87-88.

καιρούς για τις ανάγκες τῆς ἐπανάστασης ἀπὸ τὰ κεμῖλια τῆς μονῆς μεταλλικὰ σκευῆ ἀξίας 2.309 γροσιῶν, τὰ ὅποια καταγράφονται σὲ ἐνσφράγιση ἀπόδειξη ποὺ χορήγησε στὴν μονὴ ὁ ἔκτακτος διοικητὴς Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Γεώργιος Μαυρομάτης, στὶς 26 Αὐγούστου 1830.

Οἱ λιγοστοί, ὄχι πᾶνω ἀπὸ πέντε, καὶ ἥρωικοὶ Σιμωνοπετρίτες πατέρες ποὺ ἔμειναν στὴν Μονή γιὰ τὴν φύλαξή της ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ μερμινοῦν γιὰ τὴν διατροφή καὶ τοὺς μισθοὺς τῶν μελῶν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς. Μὴ ἀντέχοντας τὰ βάρη καὶ τὴν καταπίεση, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο δραπέτευσαν. Ἔτσι τὸ μοναστήρι ἔμεινε στὸ ἔλεος τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, ποὺ ἐπίσης τὸ ἐγκατέλειψαν, ἀφοῦ «ἔπραξαν ὅ,τι ἀσεβὲς καὶ ἀπεικταῖον», ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ἀργότερα ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Νεόφυτος ἀπὸ τὰ Ἀλάτσατα τῆς Σμύρνης (1861-1906)³². Οἱ Τούρκοι ἀφαίρεσαν τὴν μολύβδινη στέγη τῆς ἐκκλησίας γὰ νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ μολύβι σὲ πολεμοφοδία, ἔκαυσαν στασίδια, ἱερὰς εἰκόνες, χειρόγραφα καὶ ὅ,τι ἄλλο κατάλληλο νὰ ξεδιψᾶσει τὴν μανία τους. Στὸ τέλος ἐγκατέλειψαν καὶ αὐτοὶ τὴν Μονή, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν μοναχοὶ νὰ τοὺς τρέφουν³³. Ὁ ἡγούμενος Διονύσιος δὲν κατάφερε ποτὲ νὰ ἐπιστρέψει στὴν Μονή τῆς Μετανοίας του. Ἐκοιμήθη στὸ Βουκουρέστι τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1828. Ὅταν ἀποχώρησαν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὸν Ἄθωνα τὸ 1830, τὴν διοίκηση τῆς Σιμωνόπετρας ἀνέλαβε ὁ ἐκ τῶν προϋσταμένων τῆς Ἱερομόναχος Ἀμβρόσιος (1788-1847), ἀπὸ τὸ Βογατσικὸ τῆς Καστοριάς, ὁ ὁποῖος στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς κατοχῆς ἔμενε στὸ σιμωνοπετρίτικο μετόχι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους στὴν Θεσσαλονίκη³⁴.

Μία μεγάλη ἀπώλεια ποὺ εἶχε ἡ Μονὴ Σίμωνος Πέτρας στὴν διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης ἦταν σημαντικὸς ἀριθμὸς χειρογράφων καὶ βιβλίων. Ὅπως ἔγραφε ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος Σιμωνοπετρίτης, ἡγούμενος τῆς Μονῆς στὴν περίοδο 1920-1931, κατὰ τὴν ἐγκατάλειψή της μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 οἱ μοναχοὶ ποὺ ἀναχώρησαν γιὰ μίαν πενταετία «ἐναπέθεσαν εἰς κρύπτῃν τὰ σπουδαιότερα καὶ σημαντικότερα τῶν βιβλίων», τὰ ὅποια ὅμως «εὔρον ἐκεῖ τὴν παντελῆ αὐτῶν καταστροφὴν. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν (καταστραφέντων) βιβλίων ὥστε οἱ μοναχοὶ ἐπαναστρέψαντες ἔκαυσαν αὐτὰ καὶ τρεῖς ἐγέμισαν τὸν φούρνον τῆς μονῆς παραδόντες αὐτὰ τῷ πυρί».

Ὅπως γράφει ὁ Δοσίθεος, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς Ἐπαναστάσεως, «ἔμει-

³² Κώδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σ. 88.

³³ Κώδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σ. 88.

³⁴ Κώδιξ Β΄ Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, σσ. 88-89.

ναν ἔρημα τὰ ἱερά τοῦ Ἁγίου Ὁρους Μοναστήρια ἀπὸ καλογήρους, ἐκτός ὀλίγων γερόντων καὶ χωλῶν καὶ ἀναπήρων, οἵτινες δι' ἀδυναμίαν ἔμειναν ὅθεν εὐρέθη ὁ καθεὶς»³⁵. Τὸ μεγάλο πρόβλημα ποῦ εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ Ἅγιον Ὅρος ἦταν ἡ ἀδυναμία τῶν μοναχῶν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ὑπέρογκες οικονομικὲς ἀπατησεις τοῦ Λουμπόυτ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο «θυμωθείς, πολλοὺς ἀθῶους καλογήρους ἔβαλεν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Θεσσαλονίκης, τρεῖς φοραῖς κατὰ σειρὰν ἀσίκησεν ἀπὸ τὸ Ὅρος, καὶ κάθε ἡμέραν τοὺς ἐράβδιζεν ὁ τύραννος, χωρὶς λύπην εἰς τοὺς πόδας, ἕως ὅπου εἰς τὴν τυραννίαν αὐτὴν τὴν ἀδικον, ἔδωκαν τὸ κοινὸν χρέος οἱ μακάριοι, ἀδίκως ἐκχέοντες τὰ αἵματά των ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν μωαμεθανῶν, ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Πασᾶ, ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὅλοι ὀγδοήκοντα καὶ δύο. Ὁ τύραννος ὅμως ἤθελε βέβαια ἀκόμη καὶ ἄλλους νὰ ἀποκτείνει, πλὴν δὲν ἐπρόφθασε, διότι ἤλθεν ἄλλος ἡγεμῶν, καὶ οὕτω ἠλευθερώθησαν παραδόξως ὅλοι οἱ φυλακισμένοι»³⁶.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ μαρτύρησε καὶ ὁ Γέρο-Σάββας ὁ Σταγειρίτης, ἕνας ἀπλὸς μοναχὸς τῆς Μονῆς Κωνστανινοῦ, ὅπως περιγράφει ὁ Δοσιθεὸς³⁷. Ὁ Σάββας προεγνώρισε τὸν θάνατό του, διότι κατὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴν μονή, ὅταν εἶχε ἀποσταλῆ στὴν Ἱερισσό, εἶπε σὲ κάποιον ἀδελφὸ τοῦ Κοινοβίου ὅτι εἶδε σέ ὄραμα ὅτι «διώκοντες τον οἱ ἐχθροὶ τὸν ἐθανάτωσαν· καὶ οὕτω ἐφάνη τὸν μακάριον ὅτι ἡ ψυχὴ του ἐπέταξεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, τὸ δὲ σῶμα του ἔμεινε εἰς τὴν γῆν»³⁸. Πράγματι, περνώντας ἀπὸ τὴν Μονὴ Ζωγράφου, τὸν σκότωσαν οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶτες μαζί μὲ ἕναν λαϊκὸ ὑπηρέτη τοῦ ἐπίσης ἀπὸ τὰ Στάγειρα.

Οἱ δύσκολες αὐτὲς περιστάσεις ἦταν κατάλληλες γιὰ νὰ ἀναδείξουν νέους μάρτυρες καὶ ὁμολογητές. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ περιφημὸς Ἁγιορείτης Ἰλαρίων, μεγάλος ἀσκητὴς τοῦ 19ου αἰ. ἀπὸ τὴν Γεωργία, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβεῖ στὴν Θεσσαλονίκη μὲ σκοπὸ νὰ μαρτυρήσει³⁹. Ἐπισκεπτόταν τὸν αἰμοβόρο Λουμπόυτ Πασᾶ στὸ παλάτι του στὴν Θεσσαλονίκη, ὅταν ἄρχιζε τὸ Ραμαζάνι, καὶ τὸν ἤλεγε γιὰ τὶς σφαγὲς καὶ τὰ ἐγκλήματα ποῦ εἶχε διαπράξει στὴν

³⁵ *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὁ.π., σσ. 236.

³⁶ *Διήγησις περὶ Ἁγίου Ὁρους*, ὁ.π., σσ. 236-237.

³⁷ Δοσιθεῖου Κωνστανινοῦ, *Νέον ὑπόμνημα τῶν νεοφανῶν ἱερομαρτύρων καὶ ὁσιομαρτύρων*, σ. 188.

³⁸ *Δοσιθεῖου Κωνστανινοῦ*, ὁ.π.

³⁹ Γιὰ τὴν ὁμολογία καὶ τὴν δράση τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνα κατὰ τὴν διάρκεια τῶν γεγονότων ποῦ ἀκολούθησαν τὴν Ἐπανάστασι στὸ Ἅγιον Ὅρος βλ. Ἱερομονάχου Ἀντωνίου, *Ἁγιορεῖτες Πατέρες τοῦ 19ου αἰ.*, τ. 3', Ἱ. Κοινόβιον Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Ὁρμύλιας - ἐκδ. «Ἰνδικτος», Ἀθῆναι 1995, σσ. 41-69.

Νάουσα και κυρίως για τὸν ἀναγκαστικὸ ἐξισλαμισμὸ 400 παιδιῶν καὶ ἐφήβων ποὺ εἶχε μαζέψει ὁ Λουμπουτ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἄλλα μέρη, οἱ ὁποῖοι ὅλοι τούρκεψαν, ἐκτὸς ἀπὸ δύο ποὺ ὁμολόγησαν τὴν πίστη καὶ μαρτύρησαν. Ὁ ἅγιος Ἰλαρίων εἶχε τέτοιο πόθο γιὰ τὸ μαρτύριο, ποὺ ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ ὑβρίζει φανερὰ τὸν Πασᾶ, ἀποκαλώντας τὸν ἄθεο, κακοῦργο καὶ ζῶο, μπροστὰ στὰ ἐπιφανέστερα μέλη τῆς κοινωρίας τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἦταν μαζεμένοι γιὰ τὴν ἰσλαμικὴ γιορτὴ, καὶ μάλιστα Ἄγγλους, Γάλλους, Ἑβραίους καὶ Ἀρμενίους. Ὅλοι αὐτοὶ ἀποροῦσαν πῶς ὁ θηριώδης Λουμπουτ Πασᾶς ἀνεχόταν νὰ ἀκούει τὶς μομφές ἐνὸς ρακενδύτου μοναχοῦ. Τὸ σκηνικὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνονταν ἐπὶ τρεῖς μέρες. Ὁ π. Ἰλαρίων διανυκτέρευε στὴν οἰκία τοῦ εὐεργέτη τοῦ Ἁγίου Ὅρους Σπανδωνῆ. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία βράδια ὤρμησε στὸ δωμάτιό του ἕνας Τούρκος στρατιώτης γιὰ νὰ κατασφάξει τὸν ἅγιο μὲ τὸ γιαταγάνι του, φωνάζοντας «τώρα θὰ σὲ κομματιάσω». Τὸ χέρι του ὅμως πέτρωσε, σάν κάποιος νὰ τοῦ τό κρατοῦσε. Κατάφερε νὰ τὸ κατεβάσει μόνο ὅταν ἀποφάσισε νὰ μὴν κάνει κακὸ. Τὴν τέταρτη μέρα ὁ ἅγιος προσπάθησε νὰ ἐξοργίσει ἀκόμη περισσότερο τὸν πασᾶ, μιλώντας του γιὰ τὴν κενότητα καὶ τὸ ψεῦδος τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ Μωάμεθ, καὶ λέγοντάς του ὅτι θὰ σωθοῦν μόνο ὅσοι πιστεύουν ἀληθινὰ στὸν Θεὸ καὶ βρίσκονται μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅταν ἀκουσαν αὐτὰ οἱ παριστάμενοι ὅλοι ὁμοθυμαδὸν φώναξαν μὲ λύσσα «πρέπει νὰ τὸν θανατώσουμε». Ὁ πασᾶς, παρότι δὲν ἠθέλε νὰ τὸν σκοτώσει, ἀναγκάστηκε νὰ δώσει τὴν ἐντολὴ τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ, γιὰ νὰ μὴν τὸν κατηγορήσουν ὅτι δὲν ἐφαρμόζει τὸν ἰσλαμικὸ νόμο ποὺ ἐπιβάλλει ποινὴ θανάτου σὲ ὅσους βλασφημοῦν τὸν Μωάμεθ. Ἐνῶ ὅμως ἦταν ἔτοιμος νὰ ἀποκεφαλιστεῖ καὶ νὰ λάβει τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου, τὴν τελευταία στιγμὴ σώθηκε μὲ τὴν παρέμβαση δύο Ἀμπχαζίων, ἔμπιστων τοῦ Λουμπουτ Πασᾶ, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔπεισαν νὰ τὸν ἀφήσει, μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι θὰ ἦταν αἰώνιο ὄνειδος γιὰ αὐτοὺς ὅτι σκότωσαν ἕναν συμπατριώτη τους. Ἔτσι ὁ ἅγιος ἐγινε κατὰ προαίρεση μάρτυς. Παρότι δὲν μαρτύρησε γιὰ τὸν Χριστό, ὁ Ἁγιορείτης ἀσκητὴς ἔμεινε στὴν Θεσσαλονικὴ διακονῶντας μὲ αὐτοθυσίαι τούς φυλακισμένους Ἁγιορεῖτες πατέρες καὶ λαϊκοὺς προκρίτους, μέχρι ποῦ ἡ Παναγία τὸν πρόσταξε νὰ ἐπιστρέψει στὸ Ἅγιον Ὅρος.

Στὴν συνέχεια παραθέτουμε ὀρισμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολές τῶν Ἁγιορειτῶν ποὺ ἦταν κλεισμένοι στὶς φυλακές τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ περιγράφουν τὰ μαρτύριά τους ἢ καὶ θανάτους.

Στὶς 19 Σεπτεμβρίου 1822 «Ἀπαντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῇ φυλακῇ Λαυριῶται» γράφουν στὴν Μονὴ τους:

«Ο Προηγούμενος Ἰγνάτιος μᾶς ἄφησε χρόνους⁴⁰ καί ὁ Γέρο-Ἀνανίας συγχωρέθηκεν εἰς τὰς 25 Αὐγούστου καί νά τοὺς περάσετε εἰς τὸ σαρανταλείτουργον...»⁴¹.

Σέ μία ἄλλη ἐπιστολή ἀπὸ τὴν φυλακὴ τῆς Θεσσαλονίκης, στίς 7 Μαΐου 1823, οἱ φυλακισμένοι Λαυριῶτες Παχώμιος καί Γέρο-Διονύσιος γράφουν:

«Εμάθαμε τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου μας τὴν ἀθλίαν κατάστασιν καί γύμνωσιν καί πολλά ἐλυπήθημεν. Καί ἄλλην λύπην ἡμεῖς ὅπου εἴμασταν 12 ἀδελφοί εἰς τὴν Φυλακὴν καί ἐμείναμεν δύο, ὁ Παχώμιος ὁ ἁμαρτωλὸς καί ὁ Γέρο-Διονύσιος, οἱ δέκα ἀδελφοί συγχωρέθηκαν ἐν καιρῷ. Ἀπὸ τοὺς μοναστηριακοὺς ὅπου ἤλθαν, τρεῖς καί ἀπὸ αὐτονοὺς ἀπέθαναν, μᾶς ἄφησαν ὄρφανούς. Οἱ βουρδουναροὶ⁴² πού ἤλθαν μαζί μας εἰς τὴν φυλακὴν Μόσχος καί Δημίτρης δέν τοὺς ἄφησε νά βγοῦν καί μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ἡγεμὼν τοὺς ἔστειλεν ἐν Κυρίῳ καί ὁ Θεὸς νά τοὺς ἀναπαύσῃ. Τὸ τέλος μας καί ἡμεῖς δέν ἠξεύρομεν»⁴³.

Στίς 29 Ἀπριλίου 1824 «Οἱ ἐν Θεσσαλονίκη ἐκ τῆς Λαύρας Θεόφιλος ἐκ τῆς Βατοπαίδιου ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος, ἐκ τῆς Ἰβήρων Δικαιοφύλαξ Συνέσιος καί ἐκ τοῦ Χιλανδαρίου προηγούμενος Κύριλλος» γράφουν πρὸς τὸν Γέροντα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαίδιου Κοσμᾶ, ὁ ὁποῖος ἦταν τότε Ἐξαρχος τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὴν Κωνσταντινούπολη:

«ὁ τόπος⁴⁴ ἀπώλετο καί πλέον ἢ τάν ἢ ἐπὶ τὰς. Ἦ νά ἐλεθῶμεν ἢ νά ἐξοντωθῶμεν δι' ὄλου... καί δέν ἠξεύρομεν καί ἡμεῖς ποίαν παρηγορίαν νά δώσωμεν τοῖς ἔνδον⁴⁵, ὅπου ἀπεκηρώθησαν καί ἀπεψύχησαν προσκαρτεροῦντες καί ἀπ' ἐδῶ καί ἀπ' αὐτοῦ ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὴν ἀναψυχὴν των... τί ἄλλο νά συμπεράνωμεν παρὰ ὅτι ἐποιήσαμεν οὐδέν, καί ἀλλοίμονον καί εἰς ἡμᾶς ὅπου περιμένομεν ἐνταῦθα κακουχούμενοι, λιμώττοντες καί γυμνητεύοντες καί εἰς ἐκείνους τοὺς ταλαιπώρους, μάρτυρας τῆ προαιρέσει, ὅπου προσμένουν ἀπὸ ἡμᾶς καί ἀπ' αὐτοῦ... Καί ταῦτα μὲν ἐν τοσοῦτῳ ἀδελφικῶς, τὰ δέ ἔτη σου εἶψαν Θεόθεν ὑγιεινά, σωτήρια, καί κατευοδούμενα εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τοὺς δέ ἐν φυλακῇ ἀδελφούς, ἀπαξάπαντας κατασπαζόμεθα ἀδελφικῶς, ἐν

⁴⁰ Δηλαδή πέθανε μέσα στὴν φυλακὴ.

⁴¹ Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, Ἔγγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ.π., σ. 85.

⁴² Δηλαδή οἱ ἡμιονηγοί, προφανῶς λαϊκοί.

⁴³ Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, Ἔγγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, σσ. 92-93.

⁴⁴ Δηλαδή τὸ Ἅγιον Ὁρος.

⁴⁵ Δηλαδή σέ αὐτοὺς πού ἔμεναν κλεισμένοι μέσα στὴν φυλακὴ.

τῷ ἀναστάντι Χριστῷ. Περί τῆς Πανοσιότητός των ἐγγράψαμεν πρὸς τοὺς ἔσω ἀδελφούς, ἀποστείλαντες καὶ τὰ γράμματά των, καὶ ὅμως καμμία ἀπόκρισις δὲν μᾶς ἦλθεν, ἐξ αἰτίας ὅπου γενικῶς τὸ σύστημα τοῦ Ὁρους εἶναι διόλου χαλασμένον, καὶ οὔτε ὑποκείμενα ἔμειναν, εἰς τὸ ἐνεργηθῶσιν ὑποθέσεις, οὔτε νοῦς οὔτε κρίσεις τοῖς ἐναπολειφθεῖσιν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς μεγάλης ταλαιπωρίας, δυστυχίας καὶ δεινῆς ἀπαιτήσεως τῶν λουφέδων⁴⁶ καὶ ἄλλων καθημερινῶν ἐνοχλίσεων καὶ τυραννίας, τὰ ὅποια δεινά ὁσάκις σᾶς τὰ γράφομεν, μὲ πικρότατα δάκρυα καταβρέχομεν τὰ γράμματά μας, διὰ νὰ σᾶς κινήσωμεν εἰς οἶκτον, διὰ νὰ διενεργήσῃτε, ἀπὸ θείου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ζήλου, κινούμενοι καμμίαν ἀγαθοεργίαν τοῦ Τόπου καὶ ἐν τῷ Τόπῳ, δυστυχεστάτων ἀδελφῶν...»⁴⁷.

Ὁ μοναχὸς Νικηφόρος ἐκ τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ κελλίου τοῦ Χαλκιᾶ σέ ἐπιστολή του εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν 25^η Φεβρουαρίου 1825, διεκτραγωδεῖ τὴν κατάστασι τοῦ Ὁρους:

«... ἔτι ἡ χεὶρ Κυρίου ὑψηλή, παιδεύουσα εἰσέτι καὶ νῦν ἡμᾶς ἀπὸ μὲν τὸ ἐν μέρος μὲ τὰ ἀδιάκοπα μνηαῖα τῶν στρατιωτῶν, ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μὲ τὰς καταδρομὰς τῶν κατηραμένων λιστῶν, οἵτινες ἐπροξένησαν τὰ μεγαλύτερα κακὰ δι' ἡμᾶς καὶ ἔφερον ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν παντελῆ ἐρήμωσιν τοῦ Τόπου. Καὶ τῶρα οὔτε ἡ γῆ σπείρεται, οὔτε οἱ ἀμπελῶνες καλλιερгоῦνται, οὔτε ἄλλο τι χρήσιμον ἐργόχειρον δουλεύεται καὶ πολλοὶ καλόγηροι ἔφυγον ἐνθεν καὶ κἀκεῖθεν, ἄλλοι δὲ πάλιν ἀνηλεῶς ἐξ αὐτῶν ἐθανατώθησαν διὰ ποικίλων βασάνων καὶ ἄλλοι κουλοὶ καὶ μυσεροὶ ἔμειναν καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ ὀλίγοι ὅπου ἐμείναμεν, διὰ προσταγῆς τῆς ἐξουσίας, ἀφήσαμεν τὰ κελλία ἔρημα καὶ ἀνοικτά, καὶ ἐσυνάχθημεν εἰς τὰ πλησιέστερα μοναστήρια διὰ νὰ γλυτώσωμεν κἂν τὴν ζωὴν μας: καὶ ἐκεῖ οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἀνάπαυσιν δὲν πύρομεν, ἀλλὰ καθημερινῶς σχεδὸν ἀγκαρίας καὶ ξύλα νὰ κουβαλοῦμεν εἰς τοὺς ὤμους...»⁴⁸.

Τελικὰ ἡ Παναγία λυπήθηκε τοὺς Ἄγιορεῖτες πατέρες· ἔφθασε ἡ εὐλογημένη ἡμέρα τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ (13 Ἀπριλίου) τοῦ 1830, ποῦ οἱ ἔνοπλοι Τούρκοι ἐγκατέλειψαν ἀνεπιστρεπτί τὸ Ἅγιον Ὁρος, ἀφοῦ προηγουμένως (1826) εἶχε διαλύσει ὁ σουλτὰν Μαχμούτ τὸ φοβερὸν τάγμα τῶν Γενιτσάρων, καὶ ὁ Καποδίστριας (1828) εἶχε ἀφανίσει τὶς φωλιὰς τῶν κλεπτῶν στὴν Κρήτη καὶ τὴν Σκόπελο. Οἱ Ἄγιορεῖτες θεώρησαν ὅτι τὸ σουλτανικὸ φερμάνι τῆς ἀποχω-

⁴⁶ Δηλαδή τῆς μισθοδοσίας τῶν Τούρκων στρατιωτῶν, ποῦ ἐπιβάρυνε τοὺς Ἄγιορεῖτες.

⁴⁷ Γ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, *Ἐγγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, σσ. 128-131.

⁴⁸ Ἀρχμ. Χριστοφόρου Κτενᾶ, *Ἄπαντα τὰ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερὰ Καθιδρύματα*, ἐν Ἀθήναις 1935, σσ. 396-397.

ρήσεως τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τὸ ἔγραψε καὶ τὸ ὑπόγραψε ἡ Κυρία Θεοτόκος. Ἐκτοτε τὸ Ὅρος τιμᾶ καὶ ἐορτάζει ἰδιαίτερος τὴν ἡμέρα αὐτὴ μὲ ὀλονύκτια εὐχαριστήρια ἀκολουθία.

Ἡ Ἐπανάστασι στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπως καὶ σέ ὅλη τὴν Χαλκιδική, σέ ἀντίθεσι μὲ τὴν Ἐπανάστασι στὴν Πελοπόννησο καὶ Ρούμελι, δὲν εἶναι μία εὐχάριστι καὶ πανηγυρικὴ ἀνάμνησι. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι, παρὰ τίς μεγάλες θυσίες καὶ τοὺς ποταμοὺς αἱμάτων πού χύθηκαν, δὲν ὀδύγησε στὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ τόπου, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἔπρεπε νὰ περιμένουν σχεδὸν ἄλλα 100 ἀκόμη χρόνια γιὰ νὰ ἀπελευθερωθοῦν. Μπροστὰ σέ ὅσους ἀσχολήθηκαν καὶ τὰ μελέτησαν, ἀλλὰ κυρίως μπροστὰ σέ ὅσους τὰ ἔζησαν ὀρθώνεται ἓνα τεράστιο γιατί;

Τὴν ἀπάντησι σέ αὐτὸ τό γιατί θὰ ἀφήσουμε νὰ μᾶς τὴν δώσει ὁ αὐτόπτης μάρτυς τοῦ χαλασμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς γέρο-Ἀργυρὸς⁴⁹:

«Πρὶν τὸν χαλασμό, ὅταν διάβαινε κανεὶς ἀπὸ αὐτά, ἦτο χαρὰ τοῦ νὰ βλέπῃ ἓνα σωρὸ ἀγοράκια καὶ κοριτσάκια νὰ παίζουν, νὰ πηδοῦν, νὰ φωνάζουν στ' ἀλώνια, νὰ ἀκούγῃ νὰ μουγκρίζουν τὰ γελᾶδια, νὰ βελάζουν τὰ πρόβατα, νὰ γανγίζουν οἱ σκυλλοὶ. Ὅλα σημάδια ζωῆς. Ὑστερα ὁμως ἀπὸ τὴ ρημούλα τὸν ἔπιανε φόβος καὶ μελαγχολία νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ ἴδια. Τ' ἀλώνια ἔρημα καὶ ἀπάτητα μὲ γομαράγκαθα, ψηλὰ ὡς ἐκεῖ πάνω, σπῖτια μὲ αὐλές χορταριασμένες καὶ μὲ κουκουβάγιες στ' ἀνώγεια καὶ παντοῦ σιωπὴ θανάτου, ἴδου τί ἔβλεπε καὶ τί ἄκουγε. Καὶ σήμερα ἀκόμη ὅταν τὸ βράδυ φωνάζῃ αὐτὸ τὸ οὐρσοῦζικο πουλί, θυμᾶμαι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν ὅλες ἐκεῖνες οἱ βασανισμένες ψυχές πού ἀφῆκαν τὸν κόσμον αὐτὸν μὲ τέτοιες τρομάρες καὶ αἵματα καὶ σκλαβιές καὶ χωρισμούς, καὶ τότε ἓνα πρᾶγμα πού δὲν μπορῶ νὰ παραστήσω, μοῦ καίγει τὸ στήθος καὶ μοῦ πυρώνει πολὺ δυνατὰ τὸ μυαλό, πού καταντᾶ ἔξω φρενῶν καὶ σπκῶνομαι καὶ ἀκουμπώντας στὸ ραβδί μου περνῶ μὲ βία στὴν αὐλὴ καὶ πηγαίνω στὴν ἄκρια τοῦ κίπου καὶ κάθουμαι στὸ κούτσουρο τῆς ἀμυγδαλιᾶς, πού βλέπεις ἐκεῖ κάτω καὶ τότε τί πράγματα βλέπουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου δὲν πάει νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ, γιατί φοβοῦμαι μὴ μὲ περιγελάσῃς. Μὲ φαίνεται νὰ βλέπω πῶς ἐτοῦτα τὰ χῶματα ἀπὸ τὸ πάχος πού ἔχουν ἀπὸ τὸ πολὺ αἶμα πού ἔπιαν, φουσκῶνουν ὀλονὲν καὶ στὸ τέλος σχίζονται καὶ ἀπὸ τὸ σχῖσμα αὐτὸ ἀγάλια-ἀγάλια προβάλλει ἓνα πρᾶγμα σὰ βρέφος. Πὲς ὅτι εἶναι φόβος, πὲς γιατί εἶναι παράξενο τὸ πρᾶγμα, κλείνω τὰ μάτια μου γιὰ νὰ μὴ βλέπω, μὰ σὲ λιγάκι ἔ'ανοίγω χωρὶς νὰ θέλω καὶ κείνο πού πρὶν ἦταν ἀνθρωπάκος, τώρα ἔγινε πουλί, ἔγινε ἀετός,

⁴⁹ Ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1821, ὁ.π., σσ. 23-24.

μεγάλος και περήφανος με κάτι φτερά θεόρατα, και ο αετός αυτός κάθεται τώρα στην κορυφή από ένα δένδρο ύψηλο πολύ, με άμέτρητα κλαδιά και το βασιλικό του μάτι βλέπει, όλο βλέπει μακριά προς τα επάνω, πολύ μακριά και απάνω εις τα άμέτρητα κλαδιά κάθονται χιλιάδες, μυριάδες πουλιά άσπρα και αυτά σαν τον αετό, αλλά μικρότερα. Και εκεί πού θαυμάζω τον αετό, αυτός βγάζει μιὰ φωνή μεγάλη, πολύ μεγάλη, θαρρείς φωνή κεραυνού και πετώ με όρμη βασιλική και μαζί με αυτόν πετούνε και τα αετάκια και στην όρμη αυτή παρασέρνομαι και εγώ πετώ μαζί τους και περνούμε κάμπους και λαγκάδια και βουνά και λίμνες και ποτάμια και όλο ακούγω κάτι σαν να χτυπούν δυνατά και να σπάνουν σίδηρα και αισθάνομαι να φεύγη απ' έμπρός μου σαν να το διώχνη ή όρμη του Κυρίου, ένα πράγμα σκοτεινό και άδιάκριτο, πού καταπλακώνει τη χώρα και έχει όψιν από μούχλα και δυσωδία από σαπίλα. Και όταν έγύρισα τα μάτια μου να ίδω άλλη μιὰ φορά τα μέρη πού περάσαμεν, Θεέ μου, είπα τι άλλαγή είναι αυτή πού βλέπω τώρα; Δεν ήταν πλέον ο ίδιος τόπος πού γεννήθηκα και μεγάλωσα. Παράδεισος μοναχός σέ όμορφιά και πλούτον και ο ήλιος αυτός έφεγγε διαφορετικότερα και τα πρόσωπα πού φώτιζε φαίνονταν χαρούμενα και εύτυχημένα. Τί χαρά να ζή τώρα κανείς εδώ με αυτόν τον ήλιο, με αυτήν την εύτυχία.

Και αναγαλλιάζει ή ψυχή μου και εύφραινεται και δεν ξέρω πως να δείξω την χαρά μου. Θέλω να φωνάξω δυνατά, θέλω να προσκαλέσω από τον Άδη και όλες εκείνες τις πεθαμένες βασανισμένες ψυχές να λησμονήσουν τα μαρτύριά τους και να έλθουν πίσω στον κόσμο, για να γιορτάσουν μαζί με τους ζωντανούς την νέα αυτή και μεγάλη άνάστασιν και κάμνω να χειροκροτήσω από την χαρά μου το νέον αυτό θαύμα της δεξιάς του Υψίστου, αλλά φεύγει τότε από τα χέρια μου το ραβδί και ξυπνώ και αισθάνομαι ότι όλα αυτά δεν ήταν παρά όνειρα (τόρα έγιναν πραγματικότητας) και με πιάνει πάλι το παράπονο, γιατί ή τύχη να μη μās κάνη δυνατούς και μεγάλους και σπκώνω τα βουρκωμένα μάτια μου προς τον ουρανό και παρακαλώ και κραζώ:

«Ω Κυρίε των Δυνάμεων μεθ' ήμων γενου. Ευλόγησον τα λαγόνια του έκλεκτου Σου γένους και δός μας τον ισχυρόν, πού γενεές άτελείωτα τώρα χρόνια τον περιμένουν. Περίζωσε όσφύν του με την ρομφαίαν Σου και έντεινε τον βραχίονά του δια να άξιωθώ και εγώ ο άμαρτωλός να είπω το νυν άπολύεις τον δοϋλόν Σου, ότι είδα το σωτήριόν Σου».

Όλα τά μαρτύρια νοηματοδοτούνται έσχατολογικά, μέσα στό φώς της Άναστάσεως του Χριστού και από τραγωδία και δυστυχία μεταβάλλονται σε φώς και άγαλλίαση. Ο Χριστός είναι Αυτός πού νοηματοδοτεί και τήν πιο

σκληρή και δυσβάστακτη στιγμή της ζωής μας και την μεταβάλλει σε φως, ελπίδα και ανάσταση, και εύχόμαστε τό ίδιο να κάνει με τόν καθένα προσωπικά, αλλά και με τό πολύπαθο Γένος μας. Αμήν.